

דרכי אורה

סוכות תשפ"ז (149)

משולחנו של רבינו הגדול מרן ראש הישיבה הגאון רבי מאיר צבי ברגמן שליט"א

סוכות

אוצר בלום של ניצוצי תורה, זיקוקין דנורא דנפקו מפום רבינו מרן שליט"א
כפי שהעלם ע"ג הכתב א' מחשובי התלמידים בזמן אמירתם, ותשו"ח על שהמציאים לידיו לזכות רבינו מרן שליט"א

מכל מחשבה וענין אחר, דזו אינה שוה בכל אדם, אלא שניתן דרך לכל איש ישראל שיכניס גם מחשבותיו ועניני גשמייות שלו בתוך האמונה, וכמ"ש כל דעבד רחמנא לטב עבד, וגם זה בכלל תשובה, לתקן הדעת וההסתכלות על כל עניני עוה"ז לראות שהכל מאתו ית'.

ועל כן סוכות בא אחר ר"ה ויוהכ"פ, דאחר התשובה יוצא האדם מודירת קבע ונכנס לסוכה, ובוה ניכר שכל ישיבת העה"ז תחת הנהגתו ית'. וזהו 'והיית אך שמח' פי' דמיעוטא הוא, שגם כשיש לאדם דברים המונעים השמחה, מ"מ מכניס אותם אל האמונה ויודע דלטב עבד, וע"י האמונה שהכל מאתו ית' הר"ז נהפך לשמחה ודו"ק. (חולו של מועד סוכות ע"ה)

'הושבתי את בני ישראל'

המשך חכמה עמד על מה שבפרשת המוספים לא נזכרו מצות סוכה וארבעת המינים, אף שבשאר המועדים נזכרו מצוות החג עש"ה.

ונראה דהנה בחג הסוכות יש בחינה השייכת לכל העולם ובחינה המיוחדת לישראל. שהקרבנות הם כנגד ע' אומות ומורים על השפעת החג לכלל העולם, אבל הסוכה והד' המינים אות על יחודם של ישראל לאביהם שבשמים, וע"כ בפרשת המוספים, שהיא בחינת השפעת החג לכל העולם, לא נזכרו המצוות המיוחדות לישראל. והה"ד כי בסוכות הושבתי את בני ישראל, יוצאין מודירת קבע ונכנסין בצלו של מקום תחת כנפי השכינה ודו"ק.

(חזו"מ סוכות נ"ו)

בצלל דמהימנותא

במדרש (ב"ר מוח) בזכות 'ההשענו תחת העץ' זכו בניו לעניי הכבוד ולמצות סוכה, ולעיתיד 'וסוכה תהיה לצל יומם מחורב'.

עיקר הכנסת אורחים דאברהם אע"ה היתה להכניסם תחת צלו של הקב"ה, שיכירו שאין האדם אוכל משלו רק משולחנו של מקום וכמ"ש ברכו למי שאכלתם משלו. ובעבור זה זכו בניו לעניי הכבוד שהיו מוקפים בעננים תחת צלו של מקום, וכן מצות סוכה צלא דמהימנותא, שמוניח דירתו ונכנס לדירת עראי לישב תחת צלו ית', להראות שכל ישיבת האדם בעוה"ז היא תחת השגחתו.

וזהו ענין שהסוכה חל עליה שם שמים כקרבן, שנכנס תחת צל השכינה ממש, ונמצא מדה כנגד מדה כהוגן, שאברהם אבינו הכניס אורחים תחת צל הקב"ה והאכילם משולחנו של מקום, ובניו זכו ג"כ לישב תחת צל השי"ת בעניי הכבוד ובסוכה, ולעיתיד יתגלה זה ביותר וכמ"ש וסוכה תהיה לצל יומם מחורב ודו"ק.

(בצלל סוכת שלו' מו"ר מרן שליט"א. סוכות ס"ד)

'והיית אך שמח'

"חג הסוכות תעשה לך שבועת ימים וגו' ושמחת בחגך וגו' והיית אך שמח"
ויש להבין ענין ציווי על שמחה שבלב. וי"ל דעיקר השמחה אינו אלא מצד האמונה, כשמכניס האדם כל מעשיו ועניניו תחת הנהגת השי"ת, ואין רצוני שיהא לבו פנוי

ברוך אתה בָּצֵאתָ

שמירת העליה - "החוק במוסר אל תרף"

מכתב חיזוק והדרכה מכת"י רבינו מרן שליט"א לא' מותלמידיו לשאלתו, שאלת רבים, הכיצד יוכל האדם להחזיק ולשמור את ההתעוררות, תוקף עלייתו בימים הקדושים, למשך כל ימות השנה.

ה' אפילו יומיים בשנה, מבלי להיות עסוק בה כל השנה בלי הפסק כלל, כי כל השנה צריכים להיות במצב של עבודת היומיים. וממילא צריך לעבוד ע"י כל השנה, וזהו מה שכתבה התורה (במדבר י"ח כ"א) ולבני לוי נתתי את כל מעשר בני ישראל לנחלה, חלק עבודתם אשר הם עובדים את

עבודת אהל מועד. "אין הפסקים בעבודה רוחנית".

ופשוט הוא שכן הוא בלימוד התורה, שהיא העבודה הנרצית לפניו, כי ה' יתן חכמה, ומפיו דעת ותבונה, וכל העלויות שעלה, הרי בהפסקתו נופל מהם, וזה הסיבה גם שבהפסקתו מעבודת ה' שהגיע אליה בחודש אלול, ובימים הנוראים נופל מהם. והרי הוא מקלקל גם את העתיד, את חודש אלול וימים הנוראים שייבאו עליו לעתיד כשמפסק במלך השנה.

והנה מחשבה זו היא צריכה להדרינו, כי כשיודע האדם דבר זה שאם הוא יפסק בעבודתו הוא מאבד את כל מה שהשיג בימים הנוראים, זה גופא יביא אותו שימשיך את עבודתו וההתעוררות שלו, וזה ע"י שירבה בלימוד מוסר כל יום, וכמו שאמר שלמה המלך, "החוק במוסר אל תרף, נצרה כי היא חייך".

ואשרי הישיבות והכוללים שיש בהם חיוב לימוד מוסר כל יום, בשעה מסוימת, וזה מסדרי הישיבה!

אחשוב שבוה תמצא תשובה מספקת לשאלתך. הפך בה והפך בה דכולה בה. מברכך בעליה בתורה ויראת שמים, כתיבה וחתומה טובה לך ולכל משפחתך, בספרן של צדיקים גמורים.

במיפק שתא, א' דסליחות הבעל"ט. לעול בתורה, הר"ה ג' ר' שליט"א. על שאלתך, אין זמני וכוחי להאריך בדברים, והנני נמצא לע"ל שלא בקו הבריאות.

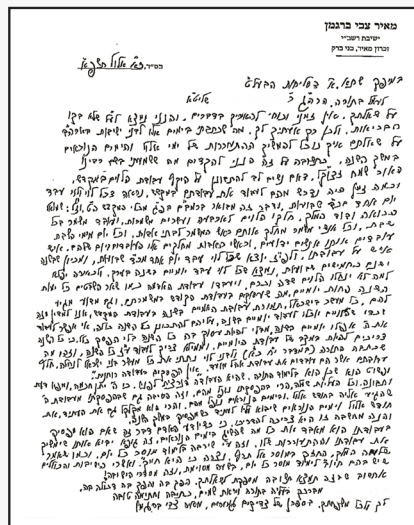
ולכן רק אעתיק לך מה שכתבתי בימים אלו לבני הישיבות בארה"ב על שאלתם,

איך נוכל להמשיך ההתעוררות של ימי אלול והימים הנוראים במשך השנה.

כתשובה על זה הנני להקדים מה ששמעתי בשם רבינו האור שמח זצוק"ל, דאם נשים לב להתבונן על עבודת הלויים במקדש, וכמה זמן היה נדרש מהם לעבוד את עבודתם במקדש, נראה דכל לוי ולוי עבד יום אחד בכ"ד שבועות. ודבר זה מבואר ברמב"ם בפ"ג מכלי המקדש ה"ט, וז"ל: שמואל הרואה ודוד המלך, חלקו הלויים לארבעה ועשרים משמרות, ועובד משמר בכל שבת, וכל אנשי משמר מחלק אותם ראש המשמר לבתי אבות, וכל יום מימי השבת עובדים אותו אנשים ידועים, וראשי האבות מחלקים אלו העובדים ביום שלהם, איש איש על עבודתו, ולפי"ז יוצא שכל לוי עבד יום אחד מכל"ד שבועות, ומכיון שבשנה ישנם כחמישים שבועות, נמצא שכל לוי עבד יומיים בשנה בערך,

ולכאורה יפלא למה לא ינחלו הלויים שדה וזכרם,

ויעבדו עבודת האדמה כמו שאר השבטים כל ימות השנה פחות יומיים, מה שעוסקים בעבודת הקודש במשמרתם, וגם מדוע מוגיע להם, כל מעשר בישאל, תמורת עבודת היומיים בשנה בעבודת המקדש. אנו למדין מזה שכדי שהלויים יוכלו לעבוד יומיים בשנה, עליהם להתבונן כל השנה כולה, אי אפשר לעבוד את

‘ושמחת בחגך’

“באספק מוגרנד ומיקבך ושמחת בחגך”.

עיקר השמחה האמיתית אינה אלא כשנמשכת ויוצאת מאתו ית', וזהו באספק מוגרנד ומיקבך, דאף שרואה שפע וברכה תחת ידו, מ"מ צריך לידע ולהכיר כי הכל מן השי"ת.

והדרך לזה 'ושמחת בחגך', שאי"ז רק לשון הזמן רק ציווי שגם בעת האספק לא תהי' שמחתו בהגשמות של הגורן ויקב, רק ישמח בחגך שהוא השמחה והדבקות בהשי"ת. וכשזוכין להכיר שהוא ית' שורש הברכה, נהפך גם השפע הגשמי להיות בכלל הקדושה, בחינת בכל דרכיך דעהו, שגם בתוך עניני העולם ועסק הגשמות יוכל איש ישראל להיות דבוק בו ית' ודוק.

(סוכות ע"ט)

סוכת דוד

בבראשית"ז 'הרחמן הוא יקים לנו את סוכת דוד הנופלת'. ויש להבין, דשלמה בנה את בית המקדש ולמה קרוי 'סוכת דוד'.

ונראה דבנין החיצוני הי' מעשה שלמה, אבל פנימיות המקדש כמער איש וליות (מלכים ז') היתה מכח דוד אע"ה, וכשיבקש שלמה להכניס הארון לקדש"ק לא נפתחו שערים עד שאמר זכרה לחסדי דוד עבדך, שעיקר המקדש אינו הבנין הגשמי אלא הפנימיות, קשר איש ישראל עם הקב"ה בבחינת תוכו רצון אהבה.

והיינו 'סוכת דוד', שהסוכה בחינת מקיף ועיקרו למה שבתוכו, וכן בחג הסוכות יוצאים מדירת קבע לדירת עראי כדי לעורר אותה אהבה דלכתך אחרי במדבר, וע"ז אנו מבקשים שיקים לנו את סוכת דוד הנופלת, ויתגלה שוב אותה האהבה הפנימית ותשרה שכינה בישראל ודוק.

(סוכות תנש"א)

שמחה ואהבה

ברמב"ם (פ"ח מלולב) השמחה שישמח אדם בעשיית המצוה ובאהבת האל שצוה בהן עבודה גדולה היא, והוסיף דהמשפיל עצמו ומקל גופו במקומות אלו הוא הגדול המכובד העובד מאהבה עש"ה, וצריך מובן ענין השפלת הגוף למדת האהבה. ונראה דהעובד מאהבה אינו חושב לעצמו כלל, אלא כל מגמתו לעשות רצון קונו ולכן משפיל עצמו ומקל גופו, שאין תופס מקום כלל במקום שיש אהבה השי"ת, והוא בחינת העובד מאהבה באמת, וכמ"ש הרמב"ם (פ"י מתשובה) בשעה שיתבונן האדם במעשיו ובבראיו הנפלאים ויראה מהם חכמתו ית', מיד הוא אוהב ומתאוה תאוה גדולה לידע השם הגדול, ועי"ז בא לאהבתו ית' עד שאין ענינו עצמו תופסים מקום אצלו.

והוא שמסך הרמב"ם שמחה לאהבה, שהשמחה בעשיית המצוה אינה מצד עצמו והנאותו, אלא שמחה פנימית שזכה לעשות רצון המקום, ועד"ז יש לפרש דברי הראב"ד (שם) עה"פ באהבתה תשגה תמיד, שפי' שגיון מל' שיר, כי תוקף האהבה מביא לידי שיר והוא בחינת שמחת הנפש ממש, דכיון שממעט עצמו ומקל גופו ע"כ כל שמחתו וחיותו רק בעבודת המקום ודוק.

(א' דהוה"מ סוכות תשפ"ח)

‘שבעת ימים בשנה’

“והגתם אותו חג לה' שבעת ימים בשנה”

הגאון רבי יגאל רוזן שליט"א (הרי"ב פ"ת) שאל על לשון הפס' 'שבעת ימים בשנה', והסביר רבינו שליט"א להמסובים תוכן כוונת השאלה, דהלשון כאן חלוק מכל מועדות כמו שבא להורות שעיקר חג הסוכות הוא חובת השנה כולה, ואינו נקשר מתחילתו לחודש השביעי.

ואמר רבינו שליט"א דאיכא בחג הסוכות ב' בחינות, בחינת החודש ובחינת השנה, דהנה בפרשה ראשונה כתיב 'בחודש השביעי הזה' והוא מסדר החודש, דר"ה ויוה"כ פ' וסוכות מהלך א' הם, שאחר ימי הדין והכפרה באה שעת השמחה, ונשלם ענין החודש. ובפרשה שניה כתיב 'באספקם את תבואת הארץ', הוא הודאה בד' מינים על הברכה כענין ביכורים דמעצרת ועד החג שהאדם מכיר טובתו למי שהברכה שלו, והוא ענין הסוכה מפוסלות גורן ויקב ויוצא מביתו לומר שכל יש בידו הוא מאת ה', ועי"ז שייך 'שבעת ימים בשנה', דכל ימות השנה באין לידי גילוי בעת האספק, ונעשה חג של הודאה ושמחה לפני ה'. ושיעור הכתוב 'שבעת ימים בשנה' ואח"כ 'בחודש השביעי תחגו אותו', כי ענין החג הוא מצד כל השנה אלא שזמנו קבוע לחודש השביעי.

אח"כ הוסיף עוד רבינו שליט"א לומר בזה (אחר ששוררו מנעימות החג), ע"פ דברי

הרמב"ם (פ"ג מהל' תשובה) שצריך כל אדם שיראה עצמו כל השנה כולה כאילו חציו חייב וחציו זכאי. והיינו שכל השנה כולה האדם בבחינת בינוני ועדיין הדבר בספק, ואינו יכול להחזיק עצמו כמי שיצא זכאי בדיו. רק בחג הסוכות נתגלה בחינה אחרת, וכדאי' במדרש (ויק"ר ל, ב) משל לב' שנכנסו אצל הדיין וכו' מי שיוצא וכידון בידו בידוע שהוא המנצח, כך ישראל ואומות העולם נכנסין לדיון בר"ה, וכיון שיששראל יוצאין ולולביהן ואתרוגיהן בידיהן אנו יודעים דיששראל אינו נצחיה.

והיינו 'שבעת ימים בשנה' פי' שבעת ימים מיוחדים בשנה שבהם נתברר ונתגלה הנצחון של ישראל. שכל השנה כולה הוא בבחינת חציו חייב וחציו זכאי, וב' ימים של סוכות נתברר הדין ויששראל יוצאין זכאין לפני הקב"ה בלולביהן ובאתרוגיהן. וע"כ כתיב ושמחתם לפני ה' א' שבעת ימים, שאחר ימי הדין והספק באה השמחה, שאין השמחה רק על האספק לבד, אלא על מה שנתברר אחר ימי הדין, שהאספק הוא שמחת הברכה והלולב ואתרוג גילוי הנצחון ודוק.

(יו"ט סוכות תשע"ח)

בענין ימי ההכנה שבין יוה"כ פ' לסוכות

בילקוט אמור, ולקחתם לכם ביום הראשון, ראשון לחשבון עוונות, משל למדינה שהיתה חייבת למלך ויצאו גדולי המדינה ופטרופליה והתיר להם ב' שלישי חובם, וכשנכנס המלך יצאו כל בני המדינה וא"ל מה דאזל אזל ומכאן ולהלן חושבנא. וכן בישראל בר"ה ועשיית וכו"כ סולח לכל עוונותיהם, ואח"כ עד החג כל ישראל עוסקין במצות, זה בסוכתו וזה בלולבו, וכו"ט ראשון אומר להם כבר מחלתי לכם ומכאן ואילך חושבנא עש"ה.

ויש להבין ענין אלו הימים שבין יו"כ לסוכות, דאה"נ ביו"כ נמחל הכל, אבל אח"כ למה לא הגיע ראשון לחשבון עוונות. ונראה דגמר התשובה בעסק המצוה, ועל כן מיו"כ עד החג דכל ישראל עוסקין במצות, שאין אלו ימים שבינתיים אלא עיקר מה שמגיעים ביו"כ למציאות של 'עם נברא יהלל יה' שאח"כ יהי' זה עוסק בסוכתו וזה בלולבו.

וזהו מה דאזל אזל, שאין עוסקין עוד במה שעבר אלא במה שמכאן ולהבא, ולכן כל אותם הימים בעסק המצוה עד החג ואח"כ ראשון לחשבון עוונות. ומזה מובן ג"כ ענין שמחת בית השואבה (סוכה נ'). שכל ענינה רמז לתשובה, לפי ששמחה זו באה אחר אותם ימים של עסק המצוה שהם גמר ותשלום התשובה דיוה"כ פ' כנ"ל ודו"ק.

(תשע"ח)

‘זה אלי ואנוהו’

חז"ל דרשו זה אלי ואנוהו התנאה לפניו במצוות. ויש להבין, אם ההידור אינו אלא תוספת נוי, מדוע לולב היבש פסול, ואיגודו אינו מעכב. ונראה דיש נוי שהוא תוספת על המצוה, ויש הדר שהוא גוף שלמות המצוה, ואיגוד הלולב הוא רק תוספת נוי ואינו מעכב, אבל ד' מינים הבאים באחדות בהם נשלמת צורת המצוה כמבואר בדברי המקובלים שיש בהם רמז לשם הוי"ה, וע"כ ההדר שבהם הוא מעצם שלימותם, וכשחסר ההדר חסר בגוף המצוה. וזה אלי ואנוהו' שע"י ההדר מתגלה בחינת 'זה אלי', וד' מינים שהם חלוקים ונעשים אגודה א' מורים כי אף הריבוי בשורשו א' והכל מיוחד לשמו ית', וע"כ מנענעים לד' רוחות ולמעלה ומטה, שהכל כלול באחדותו ית' ואין צד ומקום נפרד ממנו כלל ודו"ק.

(סוכות ע"א)

בענין חזרת ענני הכבוד

איתא בטור (סי' תרכ"ה) דאף שיציאת מצרים היתה בניסן, לא ציוותה התורה לעשות סוכה אלא בתשרי, כדי שיהא ניכר שאנו עושים מצד מצות השי"ת, בזמן הגשמים שאדם יוצא מביתו לסוכה ניכר שהוא לעשות רצון המלך. והגר"א ביאר דענני הכבוד נסתלקו בחטא העגל ולא חזרו אלא במ"ו בתשרי שנשתחוו במלאכת המשכן, ועל כן נקבע החג בזמן חזרתם עש"ה. ויש להבין, מדוע בחג השבועות נקבע הזמן כפי נתינה הראשונה בסיון אף שהלוחות נשברו, ואילו בענני הכבוד לא נקבע החג אלא בזמן חזרתם.

ונראה דחילוק גדול יש בין התורה לענני הכבוד, דהתורה כשניתנה לישראל נעשתה קנין עצמי בנפשותם, ואינה רק נתינה מן השמים אלא התקשרות פנימית עד שהתורה היא גוף חיותם של ישראל, ועל כן אף שנשברו הלוחות לא נתבטל עצם הקשר, דמה שנעשה עצם בישראל אינו מסתלק לעולם. אבל ענני הכבוד הם גילוי השגחתו וחסותו ית' המקפת עליהם, וגילוי זה תלוי במצב הקשר, דבעגל נסתלקו. ועל כן אין עיקר הויכוח על מה שהיה בראשונה, אלא על

הענינים שחזרו אחר שנתרצה הקב"ה לישראל בתשובה.

וזהו עומק מצות סוכה, שאינה רק זכר לחסד דמדבר, אלא עדות ואות לאהבת השי"ת לישראל, שאף אחר נפילה וחטא אין הקשר נפסק, אלא כשישראל שבים אליו חוזרת השכינה להקיפם בצלה, והוא גילוי השראת השכינה המתחדש אחר התשובה. ודו"ק.

(בצל מרן שליט"א תשע"ה)

בענין נעשה ונשמע בקבלת המצוות

בגמ' ע"ז ג. דכשואמות העולם באים לפני הקב"ה ואומרים תנה לנו מראש ונעשה, נותן להם מצות סוכה, וכשמוציא חמה מנרתיקה מיד כל אחד ואחד מבעט בסוכתו ויוצא, שנאמר ננתקה את מוסרותינו ונשליכה ממנו עבותינו עש"ה.

וביארנו במק"א (בשערי אורה) דענין נעשה ונשמע הוא קבלת מלכות שמים, שעיקרה שהאדם מקבל עליו רצון הבורא קודם שהדבר מושג בשכלו, ועל כן הקדימו ישראל נעשה לנשמע, שתחילה הוא הביטול לרצונו ית' ומתוך כך באה ההשגה. והנה ידוע דנעשה הוא כנגד תש"י שהם שעבוד המעשה, ונשמע כנגד תש"ר שהם בחינת המוח והדעת. וזהו שדרשו על הפסוק מוסרותינו הם תש"י כנגד נעשה, ועבותינו הם תש"ר כנגד נשמע. וביאור הדבר, שעיקר מלחמת האומות היא על בחינת נעשה, כי מוסרות ענינים שהאדם מוסר עצמו למי שמנהיגו ואינו עושה כפי רצונו הפרטי אלא כפי רצון המצוה, והוא שורש קבלת עול מלכות שמים.

ולכן תחילה נאמר ננתקה את מוסרותינו, לנתק שעבוד המעשה והביטול לרצון הבורא קודם שהשכל משיג, ואח"כ ונשליכה ממנו עבותינו, דכאשר נתבטל יסוד הקבלה שוב אף ההשגה אינה בקדושה. וזהו עומק ענין האומות שאומרים תנה לנו מראש ונעשה, פירוש שאצלם ה"נעשה" בא מתוך ה"נשמע", שתחילה צריך הדבר להתיישב בדעתם ורק אחר כך מקבלים לעשותו, וכל זמן שהמצוה מתאימה להשגתם מקיימים אותה, אבל כשמוציא ניסיון שאין השכל משיגו מתגלה שאין כאן קבלת מלכות. ולפיכך כשהחמה מנרתיקה מיד מבעט בסוכתו ויוצא. ואף שמצטער פטור מן הסוכה, מ"מ אמרו חז"ל נהי דפטור בעוטי מי מבעטי, דהבעיטה מגולה שלא היה כאן קבלת עול באמת אלא קיום התלוי בדעת האדם, וזהו ננתקה את מוסרותינו.

אבל ישראל הקדימו נעשה לנשמע, שמקבלים עליהם תחילה רצון הבורא ומתוך הביטול זוכים להשגה. וזהו ענין הסוכה שיוצא האדם מרשות עצמו ונכנס תחת צלו של מקום, להורות שעיקר הדביקות אינה מתחילה בהשגה אלא בקבלת עול ומסירת הרצון, ומתוך כך זוכים לאור ההבנה ולהשראת השכינה. ודו"ק.

'והראנו בבניינו ושמחנו בתקונו'

ביאר רבינו המהר"ל דיסקין (הביאו בפ' שיח יצחק להגר"י מאלצאן זצ"ל על סידור אשי ישראל להגר"א) 'ושמחנו בתקונו' שאנו נוכח לתקנו, והסביר עפ"י דברי הגמ' ב"ב (נ"ג ע"ב) ובא אחר והעמיד להן דלתות, דהמעמיד דלתות בבית כאילו בנהו, ופירש שם רש"י 'תחילת בנין אינו עיקר אלא גמרו'. והנה אחז"ל עה"פ (איכה ב') 'טבעו בארץ שעריה' דשערי המקדש נגזזו בארץ, ועפ"י י"ל דלעתיד לבוא אחר שבית המקדש ירד מן השמים כשהוא בנוי (כדברי רש"י בסוכה דמ"א) אבל ישראל

יעמידו בעצמם את השערים שנגזזו, ועי"ז חשבו גמר בנינו ע"י ישראל דהעמדת הדלתות והשערים בכלל גמר הבנין, ועי"ז תיקנו נוסח 'ושמחנו בתקונו'. וכן שמעתי עד"ז מכבר בשם מהר"ל דלסביר קיום מצות עשה דבנין בית הבחירה דלכא' צ"ע בגמ' סוכה דמ"א א' משחרב ביהמ"ק התקין ריב"ז שיהא יום הנף כולו אסור, מ"ט מהרה יבנה בית המקדש ויאמרו אשתקד מי לא אכלנו בהאיר מזרח השתא נמי ניכול וכו' דאיבני אימת וכו' לא צריכא דאיבני בליליא א"נ סמוך לשקיעת החמה עי"ש, ובפירש"י שם: ואי קשיא דבליילה אינו נבנה דקי"ל בשבועות דט"ו ב' דאין בנין בית המקדש בלילה דכתיב 'וביום הקים' ולא בחמיסר שהוא יו"ט דקי"ל דאין בנין בית המקדש דוחה יו"ט, הנ"מ בנין הבנוי בידי אדם אבל מקדש העתיד שאנו מצפין בנוי ומשוכלל הוא יגלה ויבא משמים שנא' (שמות טו) מקדש ה' כונו ידיך עכ"ל, וביאר המהר"ל דז"ל שבית המקדש ירד עם איזה חסרון כגון פגם כמזבח או בכפתורי מנורה, והשלמותו ע"י אדם יתייחס קיום מצות בנין הבית.

ולכא' יש להעיר ע"ד המהר"ל דא"כ הדרא קושי' רש"י לדוכתה, וממ"נ אם השלמת החסרון בכלל בנין הבית א"כ גם זה יהי' אסור ביו"ט וגם א"א להשלימו בלילה, ואם אינו מעכב - שוב אין תיקונו גמר הבנין וקיום המצוה דבנין בית הבחירה, ובבוקר כבר האיר מזרח והותר החדש, ומעתה אין זמן שניתן להשלים אותו חסרון המעכב את גמר הבנין.

ונראה לחדש עפ"י דברי הרשב"ם בר"פ בהעלותך: בהעלותך וגו' לפי שמלאכת התדיר היא זו, הזכירה כאן אעפ"י שכל מלאכת המשכן נגמרה, מלאכת הדלקת

המנורה לא נגמרה כי תדירה עכ"ל. ומבואר מדבריו, דהדלקת המנורה אינה רק עבודה הנעשית לאחר גמר בנין המשכן, אלא היא עצמה בכלל בחינת המשך וגמר מלאכת המשכן, כלומר אף לאחר שנגמר הבנין מצד עצמותו, עדיין יש במקדש מעשה של גמר ושלמות בהדלקת המנורה. ועפ"י י"ל גם את דברי הרמב"ן בפרשת בהעלותך, שביאר מאמר הקב"ה לאהרן: 'שלך גדולה משלהם' לפי שהנשיאים הקריבו את קרבנותיהם, ואילו לאהרן ניתנה הדלקת המנורה, והענין שאצל הנשיאים היתה חנוכת המשכן במעשה חד"פעמי, אבל אהרן זכה במעשה התמידי המעמיד את הבית על שלמותו. הדלקת המנורה היא אפוא לא רק עבודת המקדש, אלא מעשה הממשיך ומשלים את בנינו.

ומעתה א"צ לומר שישאר פגם באבן או חסרון בגוף הבנין שאותו יצטרכו לתקן ביו"ט או בלילה, כי אכן ביהמ"ק הג' ירד מן השמים בנוי בשלמות, אלא שעדיין חסר בו גמר הבנין מצד עבודת ישראל, וגמר זה נעשה ע"י הדלקת המנורה, ומ"מ כיון שהיא עבודה המוטלת על המקדש בכל יום, אין כאן בנין חדש האסור ביו"ט, אלא דעי"ז ממילא נגמר בנין הבית. ולפי"ז מיושב גם הלשון 'והראנו בבנינו', כי הכוונה למצב של בנין והשלמה, שנוכח לראות את בית המקדש מגיע לתכלית בנינו ע"י עבודת ישראל בתוכו.

וזהו עומק הבקשה 'ושמחנו בתקונו', כי אף שעיקרו ירד בנין מן השמים, אבל תיקונו ושלמותו יהיו ע"י ישראל, וכשם שהמעמיד דלתות כאילו בנה את הבית והדלקת המנורה נחשבת המשך וגמר דמלאכת המשכן, ה"נ בבית המקדש העתיד שיהי' בנין מן השמים אבל בנינו יושלם בתקונו של ישראל ובהעמדתו על שלמות ענינו, כי 'תחילת בנין אינו עיקר אלא גמרו', וגם עיקר בנינו של בית המקדש אינו רק בהיותו עומד על מכונו, אלא בהיותו מושלם ומתוקן לעבודת ה'.

(סוכות ס"ג)

שמחת תורה

מאמרי ש"ת מרשימות א' מנכדי מרן שליט"א

לא עלה בלבו שום פני' יתרה להשיג ג"כ בהחמודות הרצופות עמה, כי לא נחשבו בעיני לעומתה, שיוסיף בהם סיבה לבחירתו את החכמה שהיא 'בתו של מלך' ובהשכלתה תתעצם דביקותו בהשי"ת.

ולדידי אי"י קושי' כי אדרבה הוטב בעיני הקב"ה מה שהשכיל שלמה המלך להבין עיקר דבר זה שהחכמה 'בתו של מלך', ושהאמין בכל לב שהיא כוללת כל הטובות שבעולם, וקיים מצות הבחירה כפי שנצטוונו כמה פעמים בכל הס"ת, ופרי מעלליו זכה לאכול. זהו שלמד רבי יצחק מאנן שעושין סעודה לגמרה של תורה, ויל"פ 'גמרה של תורה' היקף התורה שבה נגזזו כל החכמות וכחות הבריאה, כמ"ש בהק' פ' התורה לרמב"ן שהכל נמצא בדקדוקי אותיות התורה, וא"ש שקנה שלמה הכל בכלל הבת.

(אות ב) אמנם איתא בגמ' טוב לי יום א' שאתה יושב ועוסק בתורה מאלף עולות שעתיד שלמה בנך להקריב, ולכאורה יפלא, דהא אלף עולות שהעלה שלמה ה"י בגבעון על שזכה לחכמה, ומה מעלה יש ביומו של דוד על אותו יום של

שמחת תורה

(אות א) במדרש א"ר סימון בשם ר"ש בן חלפתא, משל למלך שהי' לו פרדס ואמר לבלוטוס שאל מה אתן לך, אמר אותו בלווטוס אם שואל אני כסף וזהב הוא נותן לי, אלא הריני שואל בתו והכל ינתן לי בכלל בתו. כך בגבעון אמר אלהים לשלמה שאל מה אתן לך, אמר שלמה הריני שואל את החכמה והכל בכלל, הה"ד ונתת לעבדך לב שומע. א"ר יצחק, מיד ויבא ירושלים ויעמד לפני ה' ויעל עולות ושלמים ויעש משתה לכל עבדיו, מכאן שעושין סעודה לגמרה של תורה. מיד שרתה עליו רוח'ק ואמר ג' ספרים הללו, מושלי ושיר השירים וקהלת ע"כ.

ויש להבין מה שהוטב בעיני ה' שאלת שלמה, דלכא' מאי רבותא שבחר בחכמה כיון שידע שע"י זוכה לכל הטובות הגשמיות, כמשל שר הצבא שבחר בס"ת מפני המרגלית שבו. אך באמת שלמה המלך ע"ה ברוב חשקו אל החכמה,

קבלת החכמה ברה"ק. ולולי דמספתפא, הגה שלמה המלך ע"ה קיבל את החכמה בחינת מתנה, אבל דוד המלך ע"ה יושב ועוסק בתורה מתוך עמל ויגיעה גמורה, חצות לילה אקום כו' ידי מלוכלכות בשפיר ובשליא, ואי"ז פחיתות במעלת שלמה ח"ו, אלא שגילה הקב"ה מעלה יתרה בתורה שנקנית בעמל, שאצל דוד קדמה היגיעה למתנה וכמ"ש וממדבר מתנה שע"ז נעשית התורה קנויה לעצמותו. וזהו עומק דברי הגר"א ז"ל שאין העיקר מה שהנשמה משגת בחלום ושינה במתיבתא עילאין, אלא מה שמשגיג האדם בזה העולם ע"י עמל ויגיעה. ומה נבין גבי יעקב אבינו ע"ה שאמר אכן יש ה' במקום הזה ואנכי לא ידעתי, ופירש"י אם ידעתי לא ישתן, אף שזכה לגילוי נורא בחלום הנבואה מ"מ נצטער על שישן, כי גילוי הבא מצד מתנה בלא הכנה ויגיעה אינו חביב כעבודה שבאה מתוך עמל, וזהו שדרשו וייקץ יעקב ממשנתו - מהלכותיו.

(אות ג) ועוד נראה ע"פ מה שביארתי במק"א במ"ש דוד המלך ע"ה יר' שיאמרו דבר שמועה מפי בעה"ז ויהיו שפתותיו דובבות בקבר, דהנה אחז"ל אלו ואלו דא"ה, כי התורה נמסרה לשכל האנושי בעה"ז כמ"ש לא בשמים

היא, וכ"א מיישראל יש חלקו המיוחד בתורה לפי הבנת שכלו. וכל מה שנתחדש לאדם ביגיעתו ואפי' בהבנת הדברים, הר"ז חידוש גמור וחלקו המיוחד בתורה, והיא נצחית ונקשרת בו. ומעתה מ"ש שפתותיו דובבות בקבר אי"ז רק בחידוש שאומר מעצמו, אלא גם שמועה שאמרה מפי אחרים, כיון שמוכירים עליו את שמו הר"ז מכון על צורתה בהבנתו המיוחדת שלו שנקשרת בהכנת מוחו הגופני. ובה' ית' דברי הגמ' שחביב יום א' של דוד העוסק בתורה מאלף עולות של שלמה, כי שלמה קיבל במתנה את כל חכמתו, אבל דוד ביגיעתו מוליד ומחדש בכל יום עוד חלק בתורה בעצם שכלו, וזו תורתו שנשארת בעה"ז, כמ"ש אור תורה מוחיהו לעתיד לבא כ"א כפי הכנת גופו לתורה.

ובזה מת' יותר ענין יום ששומחים על גמרה של תורה, דאי"ז רק על סיום הלימוד, שהרי מיד חוזרים ומתחילים מבראשית, אלא שמחה על אותה תורה שנעשית קנוי לנו מתוך עמל ויגיעה של כל השנה, שהתורה כבר ניתנה מן השמים אבל קנינה עדיין מסור לאדם. ואכן למדנו משלמה המלך שעושיין סעודה לגמרה של תורה, כמ"ש שהשכיל לבחור 'בתו של מלך' שכוללת כל הטובות שבעולם, אבל יותר יש לעשות יו"ט על הלימוד בעמל ויגיעה, והוא בחינה מעולה של 'גמרה של תורה', שיש כאן תורה חדשה שקנוי לו במהותה ותלוי' בו לעולם, יה"ר שנוכה ללמוד וללמד וכו'.

גמרה של תורה

(אות א) בהג' אשרי (סוכה) הביא דברי המדרש (שהש"ר א, ט) במעשה דשלמה המלך ע"ה אחר חלום גבעון, דכתיב ויבא ירושלים ויעמד לפני ארון ברית ה' ויעל עולות ויעש שלמים ויעש משתה לכל עבדיו, ואמר רבי יצחק מכאן שעושיין סעודה לגמרה של תורה, וכן ציין הגר"א (סי' תרס"ט). והדברים צריכים ביאור גדול, דהלא אין לתורה גמר וסוף, כמ"ש ארוכה מארץ מדה ורחבה מני ים, ואם כן מה שייך לומר גמרה של תורה. ואכתי קשה למה נלמד הדבר דווקא מחלום גבעון, שכל עניינו היה קבלת חכמה חדשה לב חכם ונבון, ואמאי קרי ליה גמרה של תורה, ואדרבה, הי"ל לומר מכאן שעושיין סעודה לתחילתה של תורה, שהרי בו ביום שרתה עליו רה"ק ואמר ג' ספרים משלי קהלת ושיר השירים.

(אות ב) ונראה שיש כאן יסוד גדול בעצם צורת קנין התורה, דעיקר לימודה הוא בחינת וישננתם לבניך (דברים ו, ז), והשינון הוא החזרה, אלא שהשינון אינו רק מעשה חזרה בעלמא שלא ישכח האדם תלמודו, אלא עצם דרך קנין התורה בנפש, שהפעם הב' אינה דומה כלל לפעם הא'. דבלימוד הא' האדם רוכש את עצם הידיעה מבחוץ, ובחזרה שב אל הסוגיה מתוך הידיעה שכבר קנה, ועי"ז נפתחת לפניו בעומק אחר לגמרי, והלימוד הא' עצמו נעשה כלי מחזיק ברכה ללימוד הבא, נמצא שהשינון הופך את הלימוד הא' למדרגה מוצקה שע"ג נבנה הלימוד הב'.

(אות ג) וזהו עומק ענין הגמרה. אין הכוונה שהתורה עצמה הגיעה לסופה ותכליתה ח"ו, אלא שמדרגת הלימוד של האדם הגיעה לידי שלמות, עד שהלימוד שכבר קנה נעשה יסוד למדרגה נוספת ועליונה יותר. נמצא שהגמרה אינו נקודת עצירה, אלא השלמת מדרגה המאפשרת את המשך בנין התורה בלב. ובה מיושבת הקושי' על משתה שלמה ע"ה, שדווקא המשתה שנעשה בשעה של קבלת חכמה חדשה מלמד שאין גמרה של תורה פירושה סוף, ומדרגה נשגבה זו שקיבל לא התחילה יש מאין, אלא נבנתה על גבי כל מה שהי' בידו ועמל בו עד אותו רגע, ונמצא שקבלת החכמה היתה בחינת התחלה מצד מה שנפתח בה, ובבחינת גמר וסיום מצד המדרגה הקודמת שהביאה אליה, ולכן שפיר למד רבי יצחק מאותו מעשה מכאן שעושיין סעודה לגמרה של תורה.

(אות ד) ובזה מתבאר ענינה של שמחת תורה, שמסיימים את התורה כולה ומתחילים מבראשית. כי הסיום אינו הפסקה מן התורה, אלא המעבר ללימוד מחדש מתוך כל מה שכבר נקנה בנפש במשך השנה שעברה, שהתורה ניתנה מן השמים אבל קנינה מסור לאדם. ומשום כך קבעו חכמים לעשות חתן תורה וחתן בראשית, שהא' מסיים והאחר מתחיל, ללמדנו שזהו מהלך א' בלתי נפרד של קנין התורה, שחתן בראשית מגלה משמעותו האמיתית של הסיום, שהלימוד שנגמר נעשה יסוד ללימוד הבא, דגמרה של תורה הוא התחלה שניה. ולכן כשמסיימים את התורה וחוזרים לתחילתה, הר"ז קבלת עול מחדשת לחזור ולעמול כדי לזכות שוב שתהי' תורה דיליה, חלקו של כ"א בתורה שנעשית חלק מעצמותו.

שמחת תורה - בחינת השלמות

כתב הרמ"א (או"ח סי' תרס"ט סעיף א') שעושיין סעודה ושמחה לגמרה של תורה, והביאו לזה סמך מדברי המדרש במעשה דשלמה המלך ע"ה. ובפירוש יוסף הביא גיר' בעל הילקוט הריני שואל דבר שכל הדברים

טפלים לו, שואל אני לך שתשיאני את בתך, וביאור ד' כוונת שלמה לא היתה לעניינים גשמיים, אלא שרצונו הי' להתקרב וליישב בבית המלך ומתוך כך לזכות לחכמה שכל הדברים טפלים אליה. והקשה שם מה ענין משתה שלמה לסיומה של תורה, הלא בשלמה לא הי' סיומה של תורה אלא שמחה בחכמה שנתן לו השי"ת. ותי' דאין שמחה בשום דבר אלא כאשר יהי' שלמותו, ולכן כשזכינו לסיומה נשמח ונעלו שזכינו ללמודה להתחיל ולהשלים, ומהו פשט המנהג לעשות סעודה בגמר מסכת והיא סעודת מצוה.

אלא שעיקר הדברים צריכים ביאור, דאם יסוד השמחה הוא השלמות, מה נחשב שלמות בתורה, דהלא אדם יכול לסיים מסכת בסדר הבקאות בלא שירד לעומקה, וכי עצם ההגעה לדף האחרון עושה את המסכת דבר שלם.

והנה שמעתי ממור"ח מרן הגר"מ שך זצ"ל בביאור דברי חז"ל במדרש שהביאם רש"י על הפסוק ויתן אל משה ככלותו לדבר איתו, ככלותו כתיב חסר, שנמסרה לו תורה במתנה ככלה לחתן. וביאר מרן זצ"ל שהדימוי לכלה מלמד שגמר אינו הפסקה בלבד, דאישה פנויה בשעה שהיא נעשית כלה מסיימת את מעמדה הקודם, אך באותה שעה עצמה היא נכנסת למעמד חדש ומתחילה לבנות ביתה. נמצא שהסיום אינו נקודה סופית אלא מעבר למעמד חדש. כך גם בתורה, מסירת התורה למשה רבינו היתה גמר הנתינה, דכל התורה נמסרה לו במתנה, אולם בזה לא תם עניינה אלא מכאן ואילך מתחיל עמלה של תורה. והגמיר ר"ל השלמת השלב שלפניו, שמכוחה יכול האדם לעמוד בשלב הבא.

וכבר שמעתי ממרן זצ"ל בשם הסבא מסלבודקא הגאון רבי נתן צבי פינקל זצ"ל שביאר ענין השם ש-ד-י, שהקב"ה נקרא בו על שם שאמר לעולמו די, שבשעת הבריאה היה העולם הולך ומתרחב עד שאמר לו די, אבל התורה הקדושה שהיא חכמתו יתברך אין בה בחינת די, ואין גבול לעומקה. וממילא אין לומר שבסיום מסכת הגיע האדם לסופה של תורה, אלא שהשלים מה שלמד ומתוך כך נעשה כלי להוסיף עוד.

ובזה יש לבאר משתה שלמה, שקיבל בלילה בחלום גבעון חכמה ולב מבין, והשמחה היתה על מדרגת חכמה שניתנה לו שעל ידה נפתח לפניו אופן חדש של השגה, ועי"ז עשה משתה. ומכאן הראה' לסעודת גמרה של תורה, שכשם ששלמה שמח על מדרגה חדשה שנפתחה לפניו, כך אנו שמחים על השלמת הלימוד שמעמידה אותנו למדרגה הבאה. וכע"ז אחז"ל (ברכות מו.) שהקב"ה נותן חכמה רק למי שיש בו חכמה, שהחכמה הנוספת באה ע"ג מה שכבר נמצא אצל האדם ונעשית לו בסיס להשגה חדשה, וזהו ענין 'כלי מלא מחזיק', שמה שכבר בידו משמש כלי לתוספת.

וכמה הרבה מור"ח מרן הגר"מ שך זצ"ל לדבר על חשיבות הלימוד בפרשיות התורה, ואמר שחכמים חייבו ללמוד שנים מקרא ואחד תרגום, ובע"פ שאין הכוונה לקריאה בעלמא אלא ללמוד ולהבין ולדקדק. נמצא שהחזרה על אותה תורה אינה חזרה לאחור, אלא חזרה מתוך מדרגה שכבר נרכשה, ולכן מביא הבנה חדשה.

וזהו ענינה של שמחת תורה, דכשגומרים את התורה כולה אין עומדים בסוף הדרך, אלא משלימים את מחזור הלימוד שממנו אנו יוצאים מיד ל"בראשית", ואי"ז חזרה נוספת לנקודת המוצא, שהרי כל מה שנלמד במשך השנה עומד עם האדם, והוא חוזר אל התורה מתוך היקף ידיעות שלא היו בידו בתחילת השנה. וזהו עומק השמחה בגמרה של תורה, שאין שמחים על סוף התורה, שהרי לתורה אין סוף, אלא על שלמות הלימוד שלפנינו, שמכחה נעשית התחלה הבאה במדרגה אחרת, ומשתנה כל מעמד הלומד בחינת כלה הנכנסת למעמד מחדש.

